

Kateryna Shymkevych, PhD in History
Associate Professor (Docent)
Chair of Law and Public Management
Zaporizhzhia Institute of Economics and Informational Technologies
Zaporizhzhia, Ukrainesh
kate2007@gmail.com

Andrii Omelchenko, PhD
Associated Professor
Department of the World History and International Relations
Faculty of History and International Relations
Zaporizhzhia National University
email: aomo0077@gmail.com

Primljeno/Received: 1.6. 2025.
Prihvaćeno/Accepted: 21.6.2025.
Rad ima dvije pozitivne recenzije
Izvorni znanstveni rad
Original scientific paper
DOI: 10.47325/zj.8.10.13

UDK 327(560)

KONCEPT NEOOSMANIZMA I JAČANJE POLOŽAJA TURSKE U REGIJI ZAPADNOG BALKANA

Sažetak. U članku se razmatra koncept neootomanizma kao specifičan smjer vanjske politike Turske prema zemljama Zapadnog Balkana u 21. stoljeću. Taj je koncept postao jedno od ključnih polazišta u političkom djelovanju ministra vanjskih poslova i premijera Republike Turske Ahmeda Davutoğlua, koji je osobitu pozornost usmjerio na ulogu Ankare kao moćnog regionalnog aktera na Balkanu. U razdoblju od 2009. do 2016. godine Turska je stoga aktivno primjenjivala različite instrumente vanjske i ekonomske politike, meke moći te povijesnih veza, naglašavajući zajedničko osmansko nasljeđe. Prekretnica se dogodila 2016. godine kada je predsjednikom Turske postao Recep Tayyip Erdoğan. Za razliku od Davutoğlua, Erdoğan je tražio učinkovitije i pragmatičnije metode jačanja utjecaja Turske na Zapadnom Balkanu, izbjegavajući otvoreni politički pritisak na države regije. Njegova je politika počivala na razvoju gospodarskih odnosa i strateških partnerstava. Turska je u tom kontekstu postupno postajala važan politički i ekonomski čimbenik za Bosnu i Hercegovinu, Srbiju, Kosovo, Albaniju, Sjevernu Makedoniju i Crnu Goru. Posebno intenzivne odnose Ankara razvija s Beogradom, dok istodobno nastoji proširiti suradnju i s Hrvatskom, članicom Europske unije.

Ključne riječi: Zapadni Balkan, neootomanizam, Erdoğan, turska „meka moć“, Davutoğlu.

Uvod

Završetak Hladnog rata temeljito je promijenio međunarodne odnose, učinivši ih dinamičnijima i višesmjernima. Sjedinjene Američke Države nakratko su preuzele ulogu globalnog lidera, određujući svjetski poredak. Proširenje NATO-a i Europske unije dovelo je do stvaranja nove raspodjele snaga u Europi i promjene njihove ravnoteže, što je rezultiralo pojavom nove napetosti između Zapada i Rusije. Istodobno je porasla uloga međunarodnih organizacija (UN-a, WTO-a, MMF-a), koje su pridonijele globalizaciji i gospodarskoj integraciji. No, s rastom Kine, Indije i drugih novih središta moći, međunarodni je sustav postao multipolaran, što je uzrokovalo nove sukobe, trgovinske ratove i regionalna suparništva. Općenito, međunarodni odnosi nakon Hladnog rata postali su manje predvidivi, a geopolitički izazovi složeniji.

U takvim se okolnostima Turska našla u strateški povoljnom, ali istodobno i složenom položaju. Kao članica NATO-a, ostala je važan saveznik Zapada, osobito u obuzdavanju ruskog utjecaja na Bliskom istoku, Kavkazu i u crnomorskoj regiji. Raspad SSSR-a otvorio je Ankari nove mogućnosti suradnje sa zemljama Srednje Azije, koje dijele zajedničku turkijsku kulturnu baštinu, a istodobno je ponovno aktualizirao pitanje njezine integracije u Europsku uniju. Paralelno s tim, porasla je napetost u odnosima sa Zapadom zbog unutarnje politike Ankare, problema s ljudskim pravima i autoritarnih tendencija u upravljanju. Turska se suočila i s izazovima na Bliskom istoku, uključujući sukobe u Siriji i Iraku, borbu protiv kurdskih separatista te napete odnose s Grčkom i Ciprom. Sveukupno, nakon Hladnog rata Turska je balansirala između Zapada, Rusije i regionalnih partnera, nastojeći maksimalno iskoristiti svoj geopolitički položaj za jačanje vlastitog utjecaja.

Na prijelazu u 21. stoljeće Turska se suočila s izborom između triju glavnih vanjskopolitičkih smjerova: (1) panislamskog, koji podrazumijeva jačanje uloge u muslimanskom svijetu i suradnju s islamskim državama; (2) panturkističkog, usmjerenog na produbljivanje veza s turkijskim zemljama Srednje Azije i Kavkaza; (3) prozapadnog, orijentiranog na integraciju u EU i jačanje partnerstva s NATO-om.

U nastojanju da pronađe ravnotežu, Ankara je pokušavala spojiti sva tri pristupa, koristeći svoj strateški položaj između Europe, Bliskog istoka i Azije za jačanje vlastitog utjecaja. Međutim, taj je kurs doveo do proturječja u odnosima sa zapadnim državama, ponajprije zato što je obnova geopolitičkih ambicija zemlje na vanjskopolitičkoj sceni pridonijela jačanju autoritarnih tendencija u unutarnjoj politici. Nova je strategija također zaoštrila napetosti u istočnom Sredozemlju, stvarajući osjetljive točke sukoba za Europsku uniju. Istodobno je Turska intenzivirala svoju ulogu regionalnog lidera u islamskom i turkijskom svijetu.

Značajne promjene u tom smjeru dogodile su se početkom 2000-ih, kada je na vlast došla *Stranka pravde i razvoja* (AKP), predvođena Recepom Tayyipom Erdoğanom. Ta je politička

snaga postupno počela napuštati prozapadni kurs te je počela stavljati naglasak na regionalno vodstvo Turske. U tom kontekstu, pojava koncepta neoosmanizma u Turskoj tijekom 2000-ih čini se logičnom. Njegovo formuliranje i razvoj bili su uvjetovani nastojanjem Ankare da ojača svoj utjecaj na Bliskom istoku, Balkanu i u Srednjoj Aziji, oslanjajući se na povijesnu i kulturnu baštinu Osmanskoga Carstva.

Neoosmanizam se temelji na idejama bivšeg ministra vanjskih poslova (2009.–2014.) i premijera Turske (2014.–2016.) Ahmeta Davutoğlua, koji je smatrao da bi se Turska trebala odreći uloge pasivnog saveznika Zapada i postati samostalan regionalni lider, jačajući veze s Balkanom, Kavkazom, Bliskim istokom i Srednjom Azijom. Ipak, sam je Davutoğlu, očito bojeći se optužbi za imperijalizam, poricao postojanje takve koncepcije u gotovom obliku, naglašavajući da je etiketa „neoosmanizam” nametnuta izvana i da se on i Erdoğanovi pristaše s njom ne slažu.⁷⁶⁰

Za razliku od tradicionalnog kemalizma,⁷⁶¹ sa svojom jednoznačnom orijentacijom prema Zapadu, neoosmanizam podrazumijeva aktivniju vanjsku politiku na prostorima bivšega Osmanskog Carstva, posebice u arapskim zemljama, na Balkanu i u crnomorskoj regiji. Koncepcija objedinjuje elemente panislamizma, panturkizma i geopolitičkog pragmatizma, usmjerenog na širenje utjecaja Turske kroz ekonomske, političke i kulturne instrumente. Neoosmanizam je postao osobito uočljiv tijekom 2010-ih, kada se Turska počela aktivnije uključivati u regionalne sukobe, primjerice u Siriji i Libiji, te nastojala igrati ulogu ključnog aktera u islamskom svijetu.

Svoje je pretenzije na vodstvo u islamskom svijetu turski lider Recep Tayyip Erdoğan izrazio nakon trećeg izbora za premijera 2011. godine riječima: „Vjerujte mi, Sarajevo je danas pobijedilo jednako kao i Istanbul, Beirut jednako kao i Izmir. Damask jednako kao i Ankara. Ramala, Nablus, Dženin, Zapadna obala, Jeruzalem pobijedili su jednako kao i Diyarbakır.”⁷⁶²

Kako bi proširila svoj utjecaj u susjednim regijama i svijetu, Turska se aktivno koristi instrumentima „meke moći”. Jedan od njezinih glavnih alata postala je kulturna diplomacija, u okviru koje se tri ključna instrumenta ističu kao posebno važna: filmska industrija, povijesno-jezični čimbenik i religija. Na Bliskom istoku, Balkanu, u Srednjoj Aziji i Latinskoj Americi nevjerojatnu su popularnost stekle turske serije, koje je Turska pretvorila u praktičan mehanizam promicanja svoje povijesti, kulture, vrijednosti, morala i islama. Također, turske

⁷⁶⁰ Batur N. Yeni Osmanlılar sözü iyi niyetli değil, *Sabah*. 4th of December, 2009. URL: https://www.sabah.com.tr/siyaset/2009/12/04/yeni_osmanlilar_sozu_ iyi_niyetli_degil

⁷⁶¹ Emrah K. Revisiting Kemalism as a secular religion, *Turkish Studies*. July 2025, 19–25

⁷⁶² Genc K. Erdogan's Way. The Rise and Rule of Turkey's Islamist Shapeshifter. *Foreign Affairs*, September/October 2019. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/turkey/2019-08-12/erdogans-way>

serije stvaraju pozitivan imidž Turske među gledateljima, upoznaju ih s turskim jezikom, tradicijama i suvremenim životom.

Iste ciljeve provodi i vlada zemlje putem neprofitne organizacije *Institut Yunus Emre* (Yunus Emre Institute),⁷⁶³ koju financira država. Ankara diljem svijeta otvara kulturne centre i tečajeve jezika preko Instituta Yunus Emre, dok *Uprava za vjerske poslove* (Diyanet)⁷⁶⁴ financira izgradnju džamija i islamskih obrazovnih institucija u muslimanskim zemljama.

Humanitarna pomoć i međunarodni razvoj također su postali važni elementi turske strategije. Time se na državnoj razini bavi *agencija TİKA*,⁷⁶⁵ čije su aktivnosti usmjerene na financiranje obrazovnih, medicinskih i infrastrukturnih projekata u Africi, na Balkanu, u Srednjoj Aziji i na Bliskom istoku. Turska je jedan od najvećih donatora humanitarne pomoći u svijetu, što se posebno očitivalo tijekom sirijske krize, kada je zemlja primila milijune izbjeglica i podržala brojne humanitarne inicijative. Ankara također provodi opsežne razvojne projekte u Africi, osobito u Somaliji, gdje je otvorila svoje najveće veleposlanstvo i financira ključnu infrastrukturu.

Obrazovanje je postalo još jedan važan mehanizam utjecaja u provedbi koncepta neo-osmanizma. Turska vlada dodjeljuje stipendije tisućama studenata iz muslimanskih i turskih zemalja, čime potiče širenje turske kulture i ideologije. „Zaklada Maarif” otvara škole u inozemstvu, omogućujući muslimanima koji žive u nemuslimanskim državama pristup islamskom obrazovanju.⁷⁶⁶

Ekonomski utjecaj Turske raste zahvaljujući aktivnoj ekspanziji njezinih poduzeća i ulaganjima u građevinarstvo, energetiku i infrastrukturu. Jača trgovinske odnose sa zemljama Afrike, Latinske Amerike i Srednje Azije, dok njezine korporacije, poput *Turkish Airlinesa*, *Beka* i *Vestela*, postaju globalni akteri. Osim toga, Turska igra ključnu ulogu u svjetskim energetske projektima, među kojima su plinovodi TANAP i Turski tok, koji je čine važnim energetske čvorištem između Europe (pri čemu posebno važnu ulogu ima Balkanski poluotok, osobito regija Zapadnog Balkana), Rusije, Kavkaza i Bliskog istoka.

Zahvaljujući navedenim instrumentima „meke moći”, Turska nastoji učvrstiti svoj status regionalnog lidera, pozicionirajući se na za sebe ključnim geopolitičkim pravicima. Geografija vektora vanjske politike Ankare obuhvaća prije svega prostore bivšega Osmanskog Carstva. Danas je u tom smislu prioritet Bliski istok, a posebno Sirija, gdje je Erdođanova vlada očekivala najveći dobitak nakon svrgavanja režima Bašara al-Asada.

⁷⁶³ Yunus Emre Institute. URL: <https://www.yee.org.tr/en>

⁷⁶⁴ Diyanet . URL: <https://www.diyant.gov.tr/en-US/>

⁷⁶⁵ TİKA. URL: <https://tika.gov.tr/en/>

⁷⁶⁶ Kasap S. Turkey makes Maarif Foundation global education brand. *Anadolu Agency*, 2nd of October, 2019. URL: <https://www.aa.com.tr/en/education/turkey-makes-maarif-foundation-global-education-brand/1599532#>

U usporedbi s tim, europski smjer turske vanjske politike djeluje donekle drugorazredno. Odnosi između Ankare i Bruxellesa ostaju stabilno hladni u kontekstu dugogodišnjeg zamrznutog pitanja pristupanja Turske Europskoj uniji.⁷⁶⁷ Ipak, to ne znači da je europski pravac izgubio svoju stratešku važnost za Tursku.⁷⁶⁸ Europa ostaje njezin glavni trgovinski partner, a Carinska unija s EU-om omogućuje turskim proizvodima pristup europskom tržištu.⁷⁶⁹

Kako bi ojačala svoj utjecaj u europskom smjeru, Erdoğanova vlada koristi širok spektar instrumenata – od reguliranja migracijskih tokova s Bliskog istoka (što je osobito važno s obzirom na trenutačnu dominantnu poziciju Turske u Siriji) do stvaranja zone napetosti u istočnom Sredozemlju kroz zaoštavanje teritorijalnih (točnije – akvatorijalnih) sporova s Grčkom i Ciprom.

Još jednim potencijalno važnim instrumentom utjecaja Turske na situaciju u Europi smatra se balkanska regija,⁷⁷⁰ koja u biti predstavlja strateški koridor između Europe, Bliskog istoka i crnomorskog bazena. Kontrola nad komunikacijama, trgovačkim putevima i energetskim rutama čini Balkan važnom platformom za turski utjecaj.

Turska ima snažnu povijesnu povezanost s Balkanom zahvaljujući višestoljetnoj vladavini Osmanskog Carstva. Tijekom nekoliko stoljeća, Osmansko je Carstvo kontroliralo veći dio regije, ostavivši dubok kulturni, vjerski i administrativni trag. Utjecaj osmanske vladavine i danas je vidljiv u tradicijama, jeziku, arhitekturi te u postojanju brojnih muslimanskih zajednica u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Bugarskoj, Grčkoj, Kosovu, Sjevernoj Makedoniji, Srbiji i Crnoj Gori. Upravo te zemlje i muslimanske zajednice u njima predstavljaju uporišta širenja turskog utjecaja na Balkanu. Na to se oslanjala Ankara prilikom razvijanja koncepta neoosmanizma.⁷⁷¹ Muslimanske zajednice u navedenim državama doživljavaju Tursku kao prirodna saveznika i zaštitnika.

Ankara nije odmah pristupila obnovi i učvršćivanju položaja na Balkanu. Tijekom 1990-ih turske su vlasti pružale pomoć i podršku bosanskim muslimanima. Također, Turska je podrža-

⁷⁶⁷ Türkiye's EU accession process must remain frozen. Press release, 7th of May, 2025. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20250502IPR28215/turkiye-s-eu-accession-process-must-remain-frozen>

⁷⁶⁸ Chelidze G., Machitidze E. The Main Problems in the Relations Between the European Union and Turkey. *Studia Europejskie – Studies in European Affairs*, 1/2021, 153–169

⁷⁶⁹ Yürekli A., Nas Ç. Navigating Türkiye-EU relations in a changing world: Seizing untapped potential. *European Policy Center*, 13th of December, 2023. URL: <https://www.epc.eu/publication/Navigating-Turkiye-EU-relations-in-a-changing-world-Seizing-untapped-56c6d8/>

⁷⁷⁰ Relations with the Balkan Region. *Ministry of Foreign Affairs, Republic of Türkiye*. URL: <https://www.mfa.gov.tr/relations-with-the-balkan-region.en.mfa>

⁷⁷¹ Tokdoğan N. Neo-Ottomanism as an Alternative Narrative of National Identity. *Neo-Ottomanism and the Politics of Emotions in Turkey*, 2024, 25–60.

la zračnu kampanju NATO-a protiv Savezne Republike Jugoslavije.⁷⁷² Takva lokalna „uključena” bila su motivirana željom da se predstavi kao zaštitnica muslimana u BiH i na Kosovu, ali i potrebom da se poštuje zajednički vanjskopolitički kurs unutar saveza. Aktivnija politika Ankare na Balkanu, posebice na Zapadnom Balkanu, postala je moguća dolaskom *Stranke pravde i razvoja* na vlast te nakon slabljenja američkog interesa za regiju početkom 2000-ih. U tom je razdoblju završila oštra faza poslijeratne obnove u republikama bivše Jugoslavije; zemlje su dobile perspektivu članstva u EU-u i NATO-u, a dio država (Bugarska, Rumunjska i Slovenija) već se nakon prijelaznog razdoblja 1990-ih odlučno kretao prema tim organizacijama.

Godine 2004. okončana je mirovna misija NATO-a u Bosni i Hercegovini, a zamijenile su je dvije međusobno povezane misije Europske unije – policijska i vojna.⁷⁷³ Sjedište NATO-a u Sarajevu nastavilo je djelovati, ali s ciljem pružanja pomoći Europskoj uniji, bez očuvanja funkcije glavnog mirovnog aktera u regiji.

Upravo taj vakuum, koji je nastao povlačenjem američke administracije, Turska je pokušala popuniti. *Stranka pravde i razvoja* promatrala je balkansku regiju kao jedno od središta svojeg utjecaja na razmeđu Europe i Azije. Kako bi se učvrstila u regiji i stvorila snažan autoritet Turske, državna je vlast odabrala postupno, nenametljivo prodiranje u zemlje koje su nekoć bile dio Osmanskog Carstva. Taj se proces može uvjetno podijeliti u *tri faze*, koje odražavaju politiku balansiranja Ankare, prijelaz na praktičniji pristup te nužnost prilagodbe novim geopolitičkim realnostima u regiji.

Prvo razdoblje započinje 2002.–2003. godine, kada je naglasak bio na nastavku politike tradicionalnog atlantizma i podršci muslimanskim zemljama Zapadnog Balkana (Albanija, Bosna i Hercegovina), kao i muslimanskim zajednicama u drugim državama – Srbiji, Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji.⁷⁷⁴ Takav smjer vanjske politike u potpunosti je odgovarao onome što su činile i prethodne turske vlade tijekom 1990-ih godina. Osim toga, politiku tradicionalnog atlantizma Turske podupirale su Sjedinjene Američke Države, a bila je u skladu s općim interesima Sjevernoatlantskog saveza u toj regiji. Ankara i NATO uspjeli su uspostaviti obostrano korisno partnerstvo na Zapadnom Balkanu tijekom ratova na prostoru bivše Jugoslavije. Konkretno, turski vojnici sudjelovali su u postrojbama UN-ovih snaga za očuvanje

⁷⁷² Gangloff S. Turkish policy towards the conflict in Kosovo: the preeminence of national political interests. *Balkanologie*. Special issue: Kosovo and international diplomacy, 20046 Vol. VIII, № 1. URL: <https://journals.openedition.org/balkanologie/517>

⁷⁷³ Шимкевич К. Мир під постійним контролем НАТО: повоенна відбудова. *Militarnyi*. 25 вересня 2022. URL: <https://militarnyi.com/uk/blogs/myr-pid-postijnym-kontrolem-nato-povoyenna-vidbudova/>

⁷⁷⁴ Aydıntaşbaş A. From myth to reality: How to understand Turkey’s role in the Western Balkans. *Policy Brief*. European Council of Foreign Affairs, 2019, 13th of March. URL: https://ecfr.eu/publication/from_myth_to_reality_how_to_understand_turkeys_role_in_the_western_balkans/

mira (UNPROFOR),⁷⁷⁵ koje su 1992. godine bile poslone u republike koje su istupile iz sastava Jugoslavije.

Suradnja se nastavila i u poslijeratnom razdoblju: Ankara je poslala mirovne snage u NATO-ovu mirovnu misiju Stabilizacijske snage (SFOR) u Bosni i Hercegovini;⁷⁷⁶ tijekom zračne kampanje Saveza „Saveznička snaga“ protiv Savezne Republike Jugoslavije od ožujka do početka lipnja 1999.,⁷⁷⁷ Turska je, kao članica NATO-a, igrala značajnu ulogu u provođenju niza koordiniranih operacija. Također, turski su vojnici u drugoj polovici 1990-ih i početkom 2000-ih godina sudjelovali u obuci vojnika iz postjugoslavenskih zemalja, čime je znatno ojačan ugled Turske na Zapadnom Balkanu.

Tijekom rata u Bosni i Hercegovini 1992.–1995., Ankara se držala svoje tradicionalne pozicije – podrške Bošnjacima muslimanima i njihovoj Armiji Republike Bosne i Hercegovine. To je rezultiralo uspostavom bliskih i prijateljskih odnosa između Turske i te zemlje, kao i drugih muslimanskih zemalja Zapadnog Balkana – Albanije i Sjeverne Makedonije (misli se na tamošnje albansko-muslimansko stanovništvo). Godine 2008. Ankara je postala druga zemlja, nakon SAD-a, koja je priznala neovisnost Kosova. S jedne strane, turske su vlasti time pokazale usklađenost s politikom savezništva unutar NATO-a. S druge strane, to je bila i demonstracija vlastitog stava prema Balkanu s naglaskom na muslimansko stanovništvo regije.

Unatoč svemu navedenome, Zapadni Balkan se tijekom prvog razdoblja teško može nazvati prioritarnim smjerom vanjske politike vlade *Stranke pravde i razvoja* (AKP). Ankara je gradila svoj položaj u regiji polako i promišljeno, bez fanatizma i pretjerane aktivnosti. Turskoj je bilo važno poboljšati odnose s državama čiji su čelnici s određenim oprezom gledali na pomoć i partnerstvo s Ankarom zbog još prisutnih trauma iz osmanskog razdoblja. Unatoč oprezu koji je bio prisutan tijekom 2002.–2009., zemlje Zapadnog Balkana i Turska poduzeli su određene korake u približavanju: uspostavljene su gospodarske veze i suradnja, dogovoren je bezvizni režim i stvorene su zone slobodne trgovine.

Od 2009. godine situacija se počinje mijenjati u smjeru pojačane diplomatske aktivnosti Turske u regiji. To se dogodilo nakon imenovanja Ahmeta Davutoğlúa za ministra vanjskih poslova,⁷⁷⁸ koji je na Zapadnom Balkanu počeo djelovati agresivnije, pozivajući se na zajed-

⁷⁷⁵ Can M. Turkish Battalion Task Force in 1992 – 1995 Bosnia War. URL: https://www.academia.edu/20062082/TURKISH_BATTALION_TASK_FORCE_IN_1992_1995_BOSNIA_WAR

⁷⁷⁶ Türkiye's International Security Initiatives and Contributions to NATO and EU Operations. *Ministry of Foreign Affairs, Republic of Türkiye*. URL: https://www.mfa.gov.tr/iv_-european-security-and-defence-identity_policy-_esdi_p_.en.mfa

⁷⁷⁷ Gangloff S. Turkish policy towards the conflict in Kosovo: the preeminence of national political interests. *Balkanologie*. Special issue: Kosovo and international diplomacy, 2004/6 Vol. VIII, № 1. URL: <https://journals.openedition.org/balkanologie/517>

⁷⁷⁸ Ahmed Davutoglu named as new Turkish Prime Minister. *BBC*, 21st of August, 2014. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-28881055>

ničku osmansku prošlost država. Time je započela druga faza vanjske politike Turske u regiji, kojom se Ankara počela udaljavati od atlantizma i okretati prema neoosmanizmu.⁷⁷⁹

Važno je istaknuti da je Ahmet Davutoğlu vrlo dobro poznao balkansku regiju te je posvećivao veliku pozornost događajima iz 1990-ih, osobito ratu u Bosni i Hercegovini 1992.–1995. godine. Tada je Turska bila na strani Bošnjaka-muslimana, ali je službeno poštivala sve sankcije koje je uvela UN. Međutim, Ankara je tajnim kanalima preko Hrvatske slala oružje u BiH, kao što su to činile i Pakistan, Saudijska Arabija i Iran.⁷⁸⁰

Na temelju događaja u BiH i na Balkanu općenito, Davutoğlu je smatrao da Turska mora zauzeti globalnu poziciju u svojoj vanjskoj politici. O tome je pisao u svom glavnom djelu „Strategijska dubina” (Stratejik Derinlik),⁷⁸¹ u kojem je naglasio potrebu povezivanja zapadne politike Ankare s jačanjem pozicija na Balkanu (kao i na Bliskom istoku). Politika u tim regijama trebala je biti utemeljena na snažnim vezama s Bošnjacima i Albancima, koji bi postali posrednici u širenju turskog utjecaja na Balkanu. Istovremeno je smatrao da Ankara mora razvijati bliske odnose i sa Srbijom te Sjevernom Makedonijom. Po dolasku na mjesto ministra vanjskih poslova, Davutoğlu je znatno intenzivirao diplomatske aktivnosti u Albaniji, BiH, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji.

Jedan od primjera toga bila je i turska težnja da postane ključni akter u procesu pomirenja između Bošnjaka, bosanskih Srba i Hrvata u Bosni i Hercegovini. Iako su ove tri etničke skupine proglašene konstitutivnima nakon potpisivanja Daytonskog mirovnog sporazuma 1995. godine (prilog IV. Ustava BiH), odnosi među njima nisu ojačali, a poslijeratno razdoblje obilježilo je njihovo međusobno otuđenje.⁷⁸² Uz to, BiH je imala kompliciran sustav vlasti, gdje su ključne političke pozicije bile dostupne isključivo predstavnicima triju konstitutivnih naroda, dok nacionalne manjine – Romi, Aškalije, Židovi – nisu mogle sudjelovati na izborima niti obnašati visoke dužnosti.

Početkom 2000-ih ukazala se potreba za ustavnom reformom kojom bi se ojačala centralna vlast BiH. Turska se 2009. uključila u jedan od procesa ustavnih promjena poznat kao Butmirski proces,⁷⁸³ uz podršku SAD-a i EU, koji su također nastojali stvoriti funkcionalniju i centraliziraniju BiH. No svi naponi, uključujući one iz Ankare, završili su neuspjehom.

⁷⁷⁹ Aykaç P. Multiple neo-Ottomanisms in the construction of Turkey’s (trans)national heritage: TIKA and a dialectic between foreign and domestic policy. *Turkish Studies*, 2022, Volume 23, Issue 3, 354–382

⁷⁸⁰ Vračić A. Turkey’s role in the Western Balkans. *SWP Research Paper*, Berlin, RP 11 December 2016, 35 p.

⁷⁸¹ Davutoğlu A. *Strategic Depth (Stratejik Derinlik)*. Küre Yayınları, 2014, 584 sayfa.

⁷⁸² Constitution of Bosnia and Herzegovina, Annex 4, Dayton Peace Agreement. *Office of the High Representative*. URL: <https://www.ohr.int/dayton-peace-agreement/annex-4/>

⁷⁸³ Functioning of democratic institutions in Bosnia and Herzegovina, Resolution 1701 (2010), Final version. *Parliamentary Assembly, Assembly debate*, 26th of January, 2010 (4th Sitting). URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17800&lang=en>

Unatoč tome, Davutoğlu nije odustao od svoje vizije i nastavio je promovirati Tursku kao ključnog regionalnog aktera na Balkanu. Godine 2010. Ankara je zajedno s Beogradom i Sarajevom uspostavila trokutni mehanizam suradnje, s ciljem jačanja međusobnih odnosa i regionalne stabilnosti.⁷⁸⁴ Davutoğlu je tada organizirao niz bilateralnih posjeta i samita radi jačanja turskog položaja u regiji i uspostave učinkovitije suradnje među državama. Značajan iskorak bila je Istanbulska deklaracija iz travnja 2010., kojom su se strane obvezale na mir, poticanje gospodarskog razvoja i približavanje EU-u.⁷⁸⁵ Turska je to smatrala uspjehom, iako su Bošnjaci bili prilično skeptični u pogledu suradnje sa Srbima, posebno zbog činjenice da Srbija nije priznala genocid u Srebrenici. Ipak, Davutoğlu je 2010. godine smatrao da su najveće prepreke uklonjene, da je proces pomirenja pokrenut i da je Turska pozicionirana kao mirotvorac. Iako je Istanbulska deklaracija uglavnom ostala samo deklarativna, odnosi između Srbije i Turske znatno su se poboljšali, što je rezultiralo strateškim ekonomskim i političkim partnerstvom.

Turska je pokrenula i drugi trokutni format suradnje – s BiH i Hrvatskom,⁷⁸⁶ s ciljem normalizacije odnosa BiH i Hrvatske, jačanja državnih institucija BiH i osiguranja političke jednakosti bosanskih Hrvata.⁷⁸⁷ Kroz kontakte s Hrvatskom, Turska je tražila jamstva za napredak BiH na putu euroatlantskih integracija. Iako se nije dogodilo zblizavanje između Zagreba i Ankare kakvo je bilo sa Srbijom, ministri vanjskih poslova – Hakan Fidan i Gordan Grlić-Radman – u lipnju 2024. dogovorili su u Dubrovniku da su tursko-hrvatski odnosi važni i korisni za obje zemlje, osobito u sektorima turizma, energetike i infrastrukture.⁷⁸⁸

Zajednička briga Ankare i Zagreba ostaje očuvanje teritorijalnog integriteta BiH i ravnopravno sudjelovanje svih konstitutivnih naroda u političkom i institucionalnom životu zemlje. Davutoğlu nije uspio izgraditi bliže odnose između Srbije i Hrvatske, iako obje strane i dalje retorički podržavaju mir i teritorijalni suverenitet BiH na temeljima Daytonskog sporazuma. Kroz sve te inicijative, Ankara je postavila temelje daljnjeg djelovanja na Zapadnom Balkanu i jačanja odnosa s Hrvatskom kao članicom EU-a.⁷⁸⁹ U narednim godinama

⁷⁸⁴ New Beginnings in the Balkans?, Analysis. *Reliefweb*, 21st of May, 2010. URL: <https://reliefweb.int/report/bosnia-and-herzegovina/new-beginnings-balkans>

⁷⁸⁵ Trilateral Balkan Summit in Istanbul, TEPAV Evaluation Note April 2010. URL: https://tepav.s3.eu-west-1.amazonaws.com/upload/files/1274094120r2517.Trilateral_Balkan_Summit_in_Istanbul.pdf

⁷⁸⁶ Relations with the Balkan Region. *Ministry of Foreign Affairs, Republic of Türkiye*. URL: <https://www.mfa.gov.tr/relations-with-the-balkan-region.en.mfa>

⁷⁸⁷ Relations between Türkiye and Croatia. *Ministry of Foreign Affairs, Republic of Türkiye*. URL: <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkiye-and-croatia.en.mfa>

⁷⁸⁸ Konaković, Fidan i Radman u Dubrovniku: Ovo su detalji. *Vijesti*, 29 Jun, 2024. URL: <https://www.vijesti.ba/clanak/648432/konakovic-fidan-i-radman-u-dubrovniku-ovo-su-detalji>

⁷⁸⁹ Dursun-Özkanca O. Turkish Foreign Policy in the Western Balkans. *Turkey–West Relations. The Politics of Intra-alliance Opposition*. Cambridge University Press, 2019, 38–62.

trilateralni susreti postali su redoviti, što je oživjelo trgovinu i gospodarsku razmjenu Turske s Albanijom, Crnom Gorom, Sjevernom Makedonijom i Kosovom.⁷⁹⁰

Davutoğluov balkanski pristup imao je i druge posljedice: potpisivanje sporazuma o slobodnoj trgovini i bezviznom režimu s državama regije. Kako bi turski utjecaj bio prisutan, ali suptilan i nenametljiv, Davutoğlu je snažno zagovarao jačanje politike „meke moći“. U tome su važnu ulogu imali *Institut Yunus Emre* i razvojna agencija TİKA. Po tri instituta Yunus Emre otvorena su u BiH i na Kosovu, dva u Albaniji, a po jedan u Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji.⁷⁹¹ TİKA ima urede u Albaniji, BiH, Sjevernoj Makedoniji (dvije koordinacijske kancelarije), Kosovu, Srbiji i Crnoj Gori.⁷⁹²

Kroz ove institucije širi se turski kulturni i obrazovni utjecaj. Tečajevi turskog jezika uglavnom se provode u muslimanskim zajednicama Zapadnog Balkana – što pokazuje usmjerenost na određenu ciljanu skupinu. No, taj lokalni pristup nije imao učinak ni doseg usporediv s popularnošću turskih televizijskih serija.

Pokušaj nadoknađivanja nedostatka interesa ostvarivao se i putem stipendijskih programa za studente iz regije koji su željeli studirati na turskim sveučilištima. No, i taj projekt ostao je ograničenog doseg a nije doveo do masovnog širenja turske kulture, jezika i obrazovanja, niti do većeg interesa za Tursku.

Zaključno, druga faza turske politike prema Zapadnom Balkanu bio je čvrsto vezan uz djelovanje Ahmeta Davutoğlua dok je obnašao funkcije ministra vanjskih poslova i premijera. Njegova je politika obilježena intenzivnom turskom diplomatskom aktivnošću u regiji, porastom kulturnih inicijativa i pozitivnim odnosom građana te političkih elita naklonjenih suradnji s Turskom. To se posebno odnosi na Srbiju, BiH, Albaniju, Kosovo i Sjevernu Makedoniju, koje su uvidjele potencijal za proširenje gospodarske, vojne i trgovinske suradnje.

No, turski kulturni i obrazovni utjecaj ostao je lokaliziran i ograničen uglavnom na muslimanske zajednice. Čak i u Albaniji, BiH i na Kosovu, politika usmjerena prema muslimanima nije dala očekivane rezultate. Stoga se ne može reći da se Turska „vratila“ u regiju kao dominantan regionalni akter. Davutoğlu nije uzeo u obzir negativan odnos stanovništva Balkana prema osmanskom naslijeđu niti činjenicu da države Zapadnog Balkana svoju budućnost vide u euroatlantskim integracijama, a ne u partnerstvu s Turskom.

Turska je prisutna u svim zemljama regije, ali to je ponajprije vođeno pragmatičnim razlozima – kao što je želja za strateškim saveznikom u NATO-u koji bi podržao interese država ti-

⁷⁹⁰ SME Policy Index: Western Balkans and Turkey 2022. Assessing the Implementation of the Small Business Act for Europe, Report, 2022, 8th of July, URL: https://www.oecd.org/en/publications/sme-policy-index-western-balkans-and-turkey-2022_b47d15f0-en.html

⁷⁹¹ Yunus Emre Balkans. URL: <https://www.yee.org.tr/en>

⁷⁹² Offices of TİKA. URL: <https://tika.gov.tr/en/offices/>

jekom pristupnog procesa. Tako je bilo s Albanijom i Sjevernom Makedonijom, a istim putem danas nastoje ići BiH i Kosovo, kroz jačanje obrambene i vojne suradnje s Ankarom. S druge strane, zemlje Zapadnog Balkana tražile su dodatne investicije u gospodarstvo, trgovinu, poljoprivredu i industriju. Turska je također bila zainteresirana za takvu suradnju te je ulaganja usmjeravala i nastavlja usmjeravati u sektore koji su od strateške važnosti za nju u regiji.

Treće razdoblje turske politike prema Zapadnom Balkanu započinje nakon ostavke Ahmeta Davutoğlua s mjesta premijera 2016. godine. To se vremenski poklapa s jačanjem vlasti predsjednika Recepta Tayyipa Erdoğana, koji je 2014. prvi put izabran za predsjednika Turske i postupno počeo učvršćivati predsjednički sustav vlasti.⁷⁹³ U početku je Erdoğan smanjio intenzitet diplomatskih aktivnosti na Balkanu,⁷⁹⁴ budući da se usmjerio na unutarnju politiku, što je imalo određeni utjecaj na regionalni angažman. „Resetiranje“ balkanske politike odvijalo se paralelno s ustavnom transformacijom same Turske – prijelazom s parlamentarne na predsjedničku republiku nakon referenduma 2017. godine.⁷⁹⁵

Erdoğan se tada usredotočio na jačanje svog autoriteta među balkanskim liderima, jasno definirajući zapadnobalkanski smjer kao poseban vanjskopolitički prioritet. Glavni cilj bilateralnih i regionalnih odnosa postaje razvoj gospodarske suradnje, utemeljene na pragmatičnom pristupu. Iza tog pristupa krila se Erdoğanova želja za većom ulogom u unutarnjim i vanjskim procesima na Balkanu.⁷⁹⁶ Temelj za to bila je prethodna politika Ahmeta Davutoğlua, dok su potvrda takvog smjera bili rezultati parlamentarnih i predsjedničkih izbora u lipnju 2018. godine. Tada je gotovo 20.000 Turaka koji žive na Balkanu većinski podržalo Erdoğana i njegovu *Stranku pravde i razvoja* (AKP)⁷⁹⁷. Prema portalu BalkanInsight, Erdoğan je dobio 58,9 % glasova u BiH, 57,4 % na Kosovu te 58,4 % u Sjevernoj Makedoniji. Nasuprot tome, njegov glavni protivnik Muharrem İnce bio je uspješniji u dijaspori u Albaniji (49,1 %), Bugarskoj (58,3 %), Grčkoj (55,9 %), Rumunjskoj (41,1 %) i Srbiji (63,6 %).⁷⁹⁸

⁷⁹³ Recep Tayyip Erdogan wins Turkish presidential election. *BBC*, 10th of August. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-28729234>

⁷⁹⁴ Aydıntaşbaş A. From myth to reality: How to understand Turkey's role in the Western Balkans. *Policy Brief*. European Council of Foreign Affairs, 2019, 13th of March. URL: https://ecfr.eu/publication/from_myth_to_reality_how_to_understand_turkeys_role_in_the_western_balkans/

⁷⁹⁵ Constitutional Referendum, 16th of April 2017, Republic of Turkey. *OSCE/ODIHR Limited Referendum Observation Mission Final Report*. Warsaw, 2017, 22nd of June, 31 p.

⁷⁹⁶ Weise Z. Turkey's Balkan comeback. *Politico*, 15th of May, 2018. URL: <https://www.politico.eu/article/turkey-western-balkans-comeback-european-union-recep-tayyip-erdogan/>

⁷⁹⁷ Buyuk Hamdi F. Turkish Election Results Reveal Political Divide in Balkans. *BalkanInsight*, 25th of June, 2018. URL: <https://balkaninsight.com/2018/06/25/in-pictures-balkan-celebrates-erdogan-election-win-06-25-2018/>

⁷⁹⁸ Isto.

Iako rezultati pokazuju različitu razinu podrške, općenito su odražavali sklonost balkanske turske dijaspore Erdoğanu. Na njegovu inauguraciju početkom srpnja 2018. u Ankaru su stigli brojni političari, diplomati i vjerski vođe iz regije. Među njima su bili član Predsjedništva BiH Bakir Izetbegović, predsjednik Bugarske Rumen Radev, predsjednik Kosova Hashim Thaçi, predsjednik Sjeverne Makedonije Gjorge Ivanov, predsjednik Srbije Aleksandar Vučić, premijer Albanije Edi Rama, poglavar Islamske zajednice Crne Gore Rifat Fejzić te član Vijeća za nacionalnu sigurnost Sjeverne Makedonije Furkan Çako.⁷⁹⁹ Taj događaj bio je snažan signal podrške balkanskih lidera Erdoğanu i pokazatelj spremnosti za jačanje strateškog partnerstva. Za Ankaru je to bilo ključno u trenutku kada su EU, SAD i Ujedinjeno Kraljevstvo oštro kritizirali rezultate referenduma 2017. i promjene turskog Ustava. Erdoğanu je bilo važno osigurati podršku država članica EU-a i NATO-a na Balkanu, kao i neutralne Srbije, koja ima specifičan položaj jer pokušava balansirati između proeuropske i proruske politike.

Kao i Davutoğlu, i Erdoğan je pridavao veliku važnost suradnji sa Srbijom.⁸⁰⁰ U tome je važnu ulogu igrala ambicija obojice predsjednika da dominiraju: Ankara na Balkanu, a Beograd na Zapadnom Balkanu. Predsjedniku Srbije Aleksandru Vučiću bila su potrebna i sredstva iz Turske – ne samo iz EU-a – kako bi proveo reforme, modernizirao vojsku i vojnu industriju. S druge strane, Turska se ponovno angažirala u pitanju normalizacije odnosa između Kosova i Srbije. Iako ti naponi nisu donijeli konkretne rezultate, Ankara je time poslala signal EU-u da želi biti aktivna strana u dijalogu Beograd–Priština.⁸⁰¹

Osim posebnih odnosa sa Srbijom, Erdoğan je nastavio i nastavlja razvijati bliske odnose s vlastima Kosova, bošnjačkim političkim elitama u BiH⁸⁰² i s Albanijom.⁸⁰³ Ta se suradnja odvija na razini diplomacije, ali i kroz osobne kontakte. Upravo to čini temelj turskog utjecaja u regiji Zapadnog Balkana i omogućuje Erdoğanu određeni stupanj poštovanja, utjecaja i autoriteta – kojeg mu uskraćuju diplomati i političari Europske unije. Zemlje Zapadnog Balkana pak koriste Tursku i osobu Recepta Tayyipa Erdoğanina kako bi pokazale Europskoj uniji i drugim međunarodnim akterima da je regija važna za Europu – u ekonomskom, političkom i sigurno-

⁷⁹⁹ Balkan Leaders Flock to Erdogan Inauguration. *BalkanInsight*, 9th of July, 2018. URL: <https://balkaninsight.com/2018/07/09/balkan-leaders-flock-to-erdogan-inauguration-07-09-2018/>

⁸⁰⁰ Relations between Türkiye and Serbia. *Ministry of Foreign Affairs, Republic of Türkiye*. URL: <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkiye-and-serbia%20.en.mfa>

⁸⁰¹ Turkey to continue efforts for Kosovo, Balkan stability: FM Çavuşoğlu. *Dayly Sabah*, 19th of June, 2022. URL: <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/turkey-to-continue-efforts-for-kosovo-balkan-stability-fm-cavusoglu>

⁸⁰² Borić F. BiH, Bosniaks, Serbs and Turkey: Brotherhood and interests. *Weekly Briefing*, 2022, Vol. 53, № 4 (BH), China – CEE Institute. 7 p. URL: <https://china-cee.eu/2022/08/09/bosnia-herzegovina-external-relations-briefing-bih-bosniaks-serbs-and-turkey-brotherhood-and-interests/>

⁸⁰³ Khaferi P. The Post-Ottoman Era: A Fresh Start for Bilateral Relations between Albania and Turkey? *Australian and New Zealand Journal of European Studies*, April 2017, 9(1), 42–62.

snom smislu. Ujedno nastoje istaknuti da imaju alternativne opcije za regionalna partnerstva, razvijajući višesmerne odnose s Ankarom.

Dakle, nakon 2016. godine Zapadni Balkan ostaje ključni smjer turske vanjske politike, ali s promijenjenim naglascima – umjesto idealističkog povratka osmanske moći, Erdoğanov pristup karakterizira pragmatizam i obostrana korist. Ako je za Davutoğlua Ankara djelovala kao država koja se želi vratiti na Balkan podsjećanjem na osmansku prošlost, Erdoğan je radikalno promijenio tu politiku. Nije odustao od neootomanskog narativa, ali ga je ispunio novim sadržajem – suradnjom i izgradnjom snažnih odnosa s političkim, društvenim, duhovnim i ekonomskim elitama regije. Na taj način Erdoğan ističe osobnu moć i snagu Turske u regiji, dok zemlje Zapadnog Balkana zauzvrat dobivaju investicije, korisnu suradnju te „odvjetnika“ svojih interesa pred Europskom unijom i unutar NATO-a.

Kao i u prva dva razdoblja, Ankara se ni u ovom nije miješala u unutarnje ili vanjske poslove država, već je djelovala istočnjački – tiho i nenametljivo. „Meka moć“ i dalje ostaje ključna komponenta balkanske strategije Recepta Tayyipa Erdoğanova i turskog Ministarstva vanjskih poslova. Turski utjecaj nastavlja širiti TIKA, turska razvojna agencija koja financira različite obrazovno-kulturne projekte, obnovu džamija i spomenika iz osmanskog razdoblja. Iako se ekonomski utjecaj TIKA-e ne može nazvati snažnim, Ankara putem društvenih mreža, medija i televizije stvara drugačiju, snažniju sliku svog angažmana. Ključno je to što stanovništvo Zapadnog Balkana – kao i Bliskog istoka i Afrike – percipira Tursku kao veliku silu koja pomaže i nastaviti će pomagati onima kojima je pomoć potrebna. Tursku važnost dodatno jačaju turske televizijske serije, koje obrađuju razne teme i iznimno su popularne među građanima zemalja Zapadnog Balkana. Na temelju pozitivnog imidža koji stvaraju TIKA, zajednički projekti i filmska industrija, Ankara je u 2020-ima pojačala svoju prisutnost u gospodarstvu, biznisu i investicijama. Na tom polju Turska se suočila s konkurencijom iz Kine, Rusije i Europske unije. Međutim, Erdoğan je i ovdje pokazao pragmatizam, ne boreći se izravno s konkurencijom, već se fokusirao na uključivanje turskih poduzetnika i investitora u lokalna gospodarstva. Svaka zemlja Zapadnog Balkana nastoji postati privlačnija Ankari, svjesna prednosti i fleksibilnosti turskog poslovanja. Interesi pojedinih kompanija i poduzetnika često se promiču putem personaliziranih odnosa Erdoğanova s liderima zemalja ili predstavnicima gospodarstva u regiji. Na taj se način produbljuje suradnja i jačaju odnosi, a raste i interes zapadnobalkanskih vlada za novim oblicima financijske potpore iz Turske. Albanija i Kosovo žele iskoristiti dobre odnose s Ankarom za razvoj vlastite vojno-industrijske proizvodnje – za naoružavanje u slučaju Kosova i modernizaciju vojske kad je riječ o Albaniji. Sličnim putem pokušava krenuti i Srbija, čije vodstvo suradnju s Turskom u obrambenom sektoru smatra prioritetom u bilateralnim odnosima.

Važno područje suradnje između Ankare i Zapadnog Balkana postaju telekomunikacije i tehnologija – sektori koji omogućuju razmjenu stručnjaka i kapitala te ulazak turskog novca

u poduzeća koja ne mogu konkurirati ruskim ili kineskim. Vlasnik albanske telekomunikacijske tvrtke je Turska, koja je kupila njezine dionice još 2007. godine.⁸⁰⁴ Turska ulaže i u druge sektore: infrastrukturu, bankarstvo, financije i potporu malom poduzetništvu. Među najvećim infrastrukturnim projektima u regiji u kojima sudjeluju turski izvođači radova su: autocesta između Srbije i Bosne i Hercegovine,⁸⁰⁵ novi aerodrom u Prištini (Kosovo),⁸⁰⁶ privatizacija rudnika ugljena u više zapadnobalkanskih država.⁸⁰⁷ Turske državne banke poput Halkbank i Ziraat Bank aktivne su u regiji,⁸⁰⁸ a Turkish Airlines je investirao u razvoj bosanskohercegovačkog zračnog prijevoznika kupivši 49 % dionica kompanije B&H Airlines.⁸⁰⁹ Potporu malom poduzetništvu pruža TIKa kroz mikrokredite.⁸¹⁰ Na taj se način povećava turska prisutnost u regiji, dok se istodobno promiču turski brendovi, autoritet i slika Turske kao države spremne pružiti pomoć i financijsku potporu.

Zaključak

Nakon završetka Hladnog rata i dolaska na vlast *Stranke pravde i razvoja* pod vodstvom Recepta Tayyipa Erdoğan, Turska je postupno počela napuštati kemalistički državni kurs, koji je naglašavao široku suradnju sa Zapadom, i sve se više okretala panturkizmu i neosmanizmu. Novi smjer turskog vodstva nije se temeljio na agresivnom utjecaju ili izravnom uplitanju,

⁸⁰⁴ Albania Sells National Telecom Company for 120 Million Euros. *BalkanInsight*, 20th of June, 2007. URL: <https://balkaninsight.com/2007/06/20/albania-sells-national-telecom-company-for-120-million-euros/>

⁸⁰⁵ Ozturk T. Turkish company to build Sarajevo-Belgrade Highway. *Anadolu Agency*, 19th of December, 2018. URL: <https://www.aa.com.tr/en/europe/turkish-company-to-build-sarajevo-belgrade-highway/1343263>

⁸⁰⁶ New Terminal of Prishtina International Airport Adem Jashari Inaugurated. *Press*, Limak. URL: <https://www.limak.com.tr/news-and-press/news-announcements/new-terminal-of-prishtina-international-airport-adem-jashari-inaugurated>

⁸⁰⁷ Vračić A. Turkey's role in the Western Balkans. *SWP Research Paper*, Berlin, 2016, RP 11 December, 35.

⁸⁰⁸ Szpala M., Michalski A. Bromance. Turkey's activity in the Western Balkans, *OSW Commentary*, 2022, 22nd of November. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2022-11-22/bromance-turkeys-activity-western-balkans>

⁸⁰⁹ Ralchev S. Turkish Airlines Buys 49% of Bosnia's BH Airlines. *SEENews*. 22nd of December, 2008. URL: <https://seenews.com/news/turkish-airlines-buys-49-percent-of-bosnias-bh-airlines-924118>

⁸¹⁰ Hänsel L., Feyerabend C. F. The influence of external actors in the Western Balkans. A map of geopolitical players. *Konrad-Adenauer-Stiftung e. V.* Sankt Augustin/Berlin, 2018, 41 p. URL: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=194afc48-b3be-e3bc-d1da-02771a223f73&groupId=252038

već na instrumentima meke moći: ekonomskim i humanitarnim projektima te kulturnoj i javnoj diplomaciji.

Zapadni Balkan postao je platforma za testiranje mnogih ambicija Ankare – regija strateški važna zbog svoje blizine i potencijala za neizravan utjecaj na europske procese. Učvršćivanje turskog utjecaja u regiji počelo je 2000-ih, nakon raspada Jugoslavije. Iako je Turska tradicionalno pružala pomoć muslimanskim zajednicama, istovremeno je djelovala oprezno, svjesna skepticizma drugih balkanskih zemalja. Upravo su raspad Jugoslavije i kraj Hladnog rata omogućili „povratak“ Turske na Balkan, osobito u Bosnu i Hercegovinu, Albaniju, Kosovo i Sjevernu Makedoniju. Te su zemlje postale odskočna daska za širenje utjecaja na ostatak Zapadnog Balkana.

Postupno je ovaj prostor dobio poseban status u vanjskoj politici. Prekretnica je bio dolazak Ahmeta Davutoğlua na čelo Ministarstva vanjskih poslova 2009. godine, koji je usmjerio tursku diplomaciju s atlantskog na neosmanski kurs. Od tada se Turska sve otvorenije postavlja kao zaštitnik prava muslimana na Balkanu i kao posrednik u rješavanju problema koji se tiču islamskih zajednica. Turska je pritom koristila sve svoje instrumente kulturno-ekonomskog i humanitarnog utjecaja kako bi izgradila pozitivan imidž u regiji.

Čak ni ostavka Davutoğlua ni unutarnje promjene u Turskoj nisu oslabile taj utjecaj. Erdoğan je nastavio politiku prema Zapadnom Balkanu koristeći temelje koje je postavio Davutoğlu, kao i vlastite kontakte s političarima u BiH, Albaniji, Kosovu, Sjevernoj Makedoniji, Crnoj Gori i Srbiji. On je tu osnovu iskoristio kako bi ojačao ekonomske, kulturne i političke veze, proširivši prisutnost Turske u regiji. Pod Erdoğanovim vodstvom, Ankara i dalje djeluje sporo, mekano, tiho i promišljeno, vodeći se praktičnim i pragmatičnim interesima. Putem projekata, susreta, razmjene, trgovine i jačanja gospodarskih odnosa Erdoğan je uspio dokazati potrebu za suradnjom s Turskom kao članicom NATO-a i važnim regionalnim akterom.

Za razliku od Davutoğlua, Erdoğan nije stavio naglasak na zajedničku osmansku prošlost, već na konkretne rezultate sveobuhvatne suradnje između Turske i zapadnobalkanskih država. Na taj način politika prevladavanja povijesnih tereta i izgradnje povjerenja – iako spora – postupno donosi rezultate. To se vidi po turskom angažmanu u vojnoj i obrambenoj infrastrukturi BiH, Albanije i Kosova, kao i po jačanju gospodarskih i trgovinskih odnosa s drugim zemljama Balkana – Hrvatskom, Slovenijom, Bugarskom i Rumunjskom. Na temelju toga, Ankara je već nekoliko puta javno istaknula da je sposobna zaštititi mir i stabilnost, ne samo na Zapadnom Balkanu (osobito u BiH i na Kosovu), već i da bi trebala postati punopravna članica Europske unije. Stoga možemo očekivati daljnje jačanje pozicije Turske na Zapadnom Balkanu, kao i promicanje ideje o turskom članstvu u EU upravo kroz suradnju s ovim državama.

IZVORI I LITERATURA

- Ahmed Davutoglu named as new Turkish Prime Minister. *BBC*, 21st of August, 2014. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-28881055>.
- Albania Sells National Telecom Company for 120 Million Euros. *BalkanInsight*, 20th of June, 2007. URL: <https://balkaninsight.com/2007/06/20/albania-sells-national-telecom-company-for-120-million-euros/>.
- AYDINTAŞBAŞ A. From myth to reality: How to understand Turkey's role in the Western Balkans. *Policy Brief*. European Council of Foreign Affairs, 2019, 13th of March. URL: https://ecfr.eu/publication/from_myth_to_reality_how_to_understand_turkeys_role_in_the_western_balkans/.
- AYKAÇ P. Multiple neo-Ottomanisms in the construction of Turkey's (trans)national heritage: TİKA and a dialectic between foreign and domestic policy. *Turkish Studies*, 2022, Volume 23, Issue 3, pp. 354–382.
- Balkan Leaders Flock to Erdogan Inauguration. *BalkanInsight*, 9th of July, 2018. URL: <https://balkaninsight.com/2018/07/09/balkan-leaders-flock-to-erdogan-inauguration-07-09-2018/>.
- BATUR N. Yeni Osmanlılar sözü iyi niyetli değil, *Sabah*. 4th of December, 2009. URL: https://www.sabah.com.tr/siyaset/2009/12/04/yeni_osmanlilar_sozu_ iyi_niyetli_degil.
- BORIĆ F. BiH, Bosniaks, Serbs and Turkey: Brotherhood and interests. *Weekly Briefing*, 2022, Vol. 53, № 4 (BH), China – CEE Institute. 7 p. URL: <https://china-cee.eu/2022/08/09/bosnia-herzegovina-external-relations-briefing-bih-bosniaks-serbs-and-turkey-brotherhood-and-interests/>.
- BUYUK HAMDI F. Turkish Election Results Reveal Political Divide in Balkans. *BalkanInsight*, 25th of June, 2018. URL: <https://balkaninsight.com/2018/06/25/in-pictures-balkan-celebrates-erdogan-election-win-06-25-2018/>.
- CAN M. Turkish Battalion Task Force in 1992 – 1995 Bosnia War. URL: https://www.academia.edu/20062082/TURKISH_BATTALION_TASK_FORCE_IN_1992_1995_BOSNIA_WAR.
- CHELIDZE G., MACHITIDZE E. The Main Problems in the Relations Between the European Union and Turkey. *Studia Europejskie – Studies in European Affairs*, 1/2021, pp.153–169.
- Constitution of Bosnia and Herzegovina, Annex 4, Dayton Peace Agreement. *Office of the High Representative*. URL: <https://www.ohr.int/dayton-peace-agreement/annex-4/>
- Constitutional Referendum, 16th of April 2017, Republic of Turkey. *OSCE/ODIHR Limited Referendum Observation Mission Final Report*. Warsaw, 2017, 22nd of June, 31 p.
- DAVUTOĞLU A. Strategic Depth (Stratejik Derinlik). Küre Yayınları, 2014, 584 sayfa. Diyanet . URL: <https://www.diyanet.gov.tr/en-US/>.
- DURŞUN-ÖZKANCA O. Turkish Foreign Policy in the Western Balkans. *Turkey–West Relations. The Politics of Intra-alliance Opposition*. Cambridge University Press, 2019, pp. 38–62.
- EMRAH K. Revisiting Kemalism as a secular religion, *Turkish Studies*. July 2025, pp. 19–25.

- Functioning of democratic institutions in Bosnia and Herzegovina, Resolution 1701 (2010), Final version. *Parliamentary Assembly, Assembly debate*, 26th of January, 2010 (4th Sitting). URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17800&lang=en>.
- GANGLOFF S. Turkish policy towards the conflict in Kosovo: the preeminence of national political interests. *Balkanologie*. Special issue: Kosovo and international diplomacy, 2004, Vol. VIII, № 1. URL: <https://journals.openedition.org/balkanologie/517>.
- GENC K. Erdogan's Way. The Rise and Rule of Turkey's Islamist Shapeshifter. *Foreign Affairs*, September/October 2019. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/turkey/2019-08-12/erdogans-way>.
- HÄNSEL L., FEYERABEND C. F. The influence of external actors in the Western Balkans. A map of geopolitical players. *Konrad-Adenauer-Stiftung e. V. Sankt Augustin/Berlin*, 2018, 41 p. URL: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=194afc48-b3be-e3bc-d1da-02771a223f73&groupId=252038.
- KASAP S. Turkey makes Maarif Foundation global education brand. *Anadolu Agency*, 2nd of October, 2019. URL: <https://www.aa.com.tr/en/education/turkey-makes-maarif-foundation-global-education-brand/1599532#>.
- Konaković, Fidan i Radman u Dubrovniku: Ovo su detalji. *Vijesti*, 29 Jun, 2024. URL: <https://www.vijesti.ba/clanak/648432/konakovic-fidan-i-radman-u-dubrovniku-ovo-su-detalji>.
- New Beginnings in the Balkans?, Analysis. *Reliefweb*, 21st of May, 2010. URL: <https://reliefweb.int/report/bosnia-and-herzegovina/new-beginnings-balkans>.
- New Terminal of Prishtina International Airport Adem Jashari Inaugurated. *Press*, Limak. URL: <https://www.limak.com.tr/news-and-press/news-announcements/new-terminal-of-prishtina-international-airport-adem-jashari-inaugurated>.
- OZTURK T. Turkish company to build Sarajevo-Belgrade Highway. *Anadolu Agency*, 19th of December, 2018. URL: <https://www.aa.com.tr/en/europe/turkish-company-to-build-sarajevo-belgrade-highway/1343263>.
- RALCHEV S. Turkish Airlines Buys 49% of Bosnia's BH Airlines. *SEENews*. 22nd of December, 2008. URL: <https://seenews.com/news/turkish-airlines-buys-49-percent-of-bosnias-bh-airlines-924118>.
- Recep Tayyip Erdogan wins Turkish presidential election. *BBC*, 10th of August. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-28729234>.
- Relations between Türkiye and Croatia. *Ministry of Foreign Affairs, Republic of Türkiye*. URL: <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkiye-and-croatia.en.mfa>.
- Relations between Türkiye and Serbia. *Ministry of Foreign Affairs, Republic of Türkiye*. URL: <https://www.mfa.gov.tr/relations-between-turkiye-and-serbia%20.en.mfa>.
- Relations with the Balkan Region. *Ministry of Foreign Affairs, Republic of Türkiye*. URL: <https://www.mfa.gov.tr/relations-with-the-balkan-region.en.mfa>.

- SME Policy Index: Western Balkans and Turkey 2022. Assessing the Implementation of the Small Business Act for Europe, Report, 2022, 8th of July, URL: https://www.oecd.org/en/publications/sme-policy-index-western-balkans-and-turkey-2022_b47d15f0-en.html.
- SZPALA M., MICHALSKI A. Bromance. Turkey's activity in the Western Balkans, *OSW Commentary*, 2022, 22nd of November. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2022-11-22/bromance-turkeys-activity-western-balkans>.
- TIKA. URL: <https://tika.gov.tr/en/>.
- TOKDOĞAN N. Neo-Ottomanism as an Alternative Narrative of National Identity. *Neo-Ottomanism and the Politics of Emotions in Turkey*, 2024, pp. 25–60.
- Trilateral Balkan Summit in Istanbul, TEPAV Evaluation Note April 2010. URL: https://tepav.s3.eu-west-1.amazonaws.com/upload/files/1274094120r2517.Trilateral_Balkan_Summit_in_Istanbul.pdf.
- Turkey to continue efforts for Kosovo, Balkan stability: FM Çavuşoğlu. *Dayly Sabah*, 19th of June, 2022. URL: <https://www.dailysabah.com/politics/diplomacy/turkey-to-continue-efforts-for-kosovo-balkan-stability-fm-cavusoglu>.
- Türkiye's EU accession process must remain frozen. Press release, 7th of May, 2025. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20250502IPR28215/turkiye-s-eu-accession-process-must-remain-frozen>.
- Türkiye's International Security Initiatives and Contributions to NATO and EU Operations. *Ministry of Foreign Affairs, Republic of Türkiye*. URL: https://www.mfa.gov.tr/iv_european-security-and-defence-identity_policy-esdi_p_en.mfa.
- VRAČIĆ A. Turkey's role in the Western Balkans. *SWP Research Paper*, Berlin, RP 11 December 2016, 35 p.
- WEISE Z. Turkey's Balkan comeback. *Politico*, 15th of May, 2018. URL: <https://www.politico.eu/article/turkey-western-balkans-comeback-european-union-recep-tayyip-erdogan/>.
- XHAFERI P. The Post-Ottoman Era: A Fresh Start for Bilateral Relations between Albania and Turkey? *Australian and New Zealand Journal of European Studies*, April 2017, 9(1), pp. 42–62.
- Yunus Emre Institute. URL: <https://www.yee.org.tr/en>.
- YÜREKLI A., NAS Ç. Navigating Türkiye-EU relations in a changing world: Seizing untapped potential. *European Policy Center*, 13th of December, 2023. URL: <https://www.epc.eu/publication/Navigating-Turkiye-EU-relations-in-a-changing-world-Seizing-untapped-56c6d8/>.
- ШИМКЕВИЧ К. Мир під постійним контролем НАТО: повоєнна відбудова. *Militaryni*. 25 вересня 2022. URL: <https://militaryni.com/uk/blogs/myr-pid-postijnym-kontrolem-nato-povoyenna-vidbudova/>.

SUMMARY

CONCEPT OF NEO-OTTOMANISM AND STRENGTHENING TURKEY'S POSITION IN THE WESTERN BALKANS REGION

Abstract: This article analyzes the concept of Neo-Ottomanism as a distinct orientation of Turkey's foreign policy towards the Western Balkans in the 21st century. Initially articulated by Ahmet Davutoğlu, then Minister of Foreign Affairs and later Prime Minister of Turkey, Neo-Ottomanism emphasized Ankara's ambition to position itself as a major regional actor. Between 2009 and 2016, Turkey actively employed instruments of foreign and economic policy, soft power, and historical ties, with particular reference to the shared Ottoman legacy. A significant shift occurred in 2016 with the election of Recep Tayyip Erdoğan as President of Turkey. In contrast to Davutoğlu, Erdoğan pursued more pragmatic and effective approaches to strengthening Turkey's presence in the Western Balkans, prioritizing economic relations and strategic partnerships while avoiding direct political pressure on regional states. Consequently, Turkey gradually emerged as a key political and economic partner for Bosnia and Herzegovina, Serbia, Kosovo, Albania, North Macedonia, and Montenegro. Ankara has cultivated particularly close ties with Belgrade, while simultaneously seeking to expand cooperation with Croatia, a member of the European Union.

Keywords: Western Balkans, Neo-Ottomanism, Erdoğan, Turkish soft power, Davutoğlu.